

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

رایزنی فرهنگی اتوپی

اتوپی در افق پیش روی پیشرفت

سال ۱۴۰۰

وضعیت اقتصادی

اتیوپی یکی از کشورهای فقیر جهان بشمار می رود و فقر و خشکسالی های پیاپی به همراه کشاورزی ضعیف تک محصولی فشارهای مضاعفی را بر اقتصاد این کشور وارد آورده است. این در حالی است که اتیوپی بصورت بالقوه از ذخائر و ثروت های طبیعی و خدا دادی قابل توجهی همچون معادن طلا، پلاتین، مس، پتاس و گاز طبیعی نیز برخوردار است که در صورت بهره برداری مطلوب و روی کار آمدن رهبران با کفایت این ذخائر می توانستند در راستای پیشرفت و سازندگی کشور مورد بهره برداری مطلوب قرار گیرند.

ساختار اصلی اقتصاد اتیوپی بر فعالیت های کشاورزی استوار است. در واقع کشاورزی با دارا بودن بیش از ۴۵ درصد از تولید ناخالص داخلی، ۹۰ درصد از صادرات و ۸۰ درصد از اشتغال رکن اصلی و اساسی اقتصاد این کشور را تشکیل می دهد. از سوی دیگر، کشاورزی اتیوپی که محدود به تولید برخی از محصولات خاص است، اقتصاد این کشور را نیز عمدتاً به این سمت هدایت کرده است به طوری که حدود ۱۶ تا ۲۰ میلیون نفر از جمعیت این سرزمین به کشت قهوه مشغولند و این محصول تقریباً ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی اتیوپی را شامل می شود. دامپروری و صنایع دیگر بخش های اقتصاد اتیوپی را تشکیل می دهند.

اقتصاد اتیوپی در دوره حاکمیت هایلا سلاسی و از زمان بازپس گیری این کشور از چنگال ایتالیا در سال ۱۹۴۱ میلادی در وضعیت نامناسبی قرار داشت و خشکسالی و قحطی های مکرر در دهه های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به همراه نوسات قیمت قهوه در بازارهای جهانی و جنگ خونین داخلی در اریتره ضربات سختی بر اقتصاد شکننده این کشور وارد آوردند. در دهه های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی نیز تداوم جنگ داخلی اریتره و نابسامانی های متعاقب کودتای نظامیان درگ به همراه جنگ هشت ماهه سال های ۱۹۷۷ و ۱۹۷۸ با سومالی، شورش مردمان تیگره و چند خشکسالی عظیم در مناطق مختلف کشور وضعیت اقتصادی اتیوپی را به مرحله هشدار دهنده ای رساند بطوری که این

کشور چند سال متوالی در انتهای جدول فقیرترین کشورهای جهان جای گرفت. علاوه بر آن تلاش منگستو برای توسعه اقتصاد سوسیالیستی و دولتی نیز نتایج معکوسی ببار آورد. پس از سقوط هایلا ماریام و روی کار آمدن ملس زناوی؛ وضعیت اقتصادی کشور تا حدودی بهبود یافت و حرکت تدریجی خصوصی سازی در حوزه های مختلف کسب و کار؛ صنعت، بانکداری، کشاورزی، تجارت و بازرگانی کشور را تا حدودی از وضعیت رکود خارج ساخت. با این حال جنگ با اریتره در سال های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۰ میلادی بخش زیادی از توان اقتصادی اتیوپی را تحلیل برده و موجب کاهش سرمایه گذاری های خارجی، وضع مالیات های سنگین در دوره جنگ، افزایش تورم و انباشت نقدینگی شد.

اقتصاد اتیوپی پس از پایان جنگ با اریتره و جذب سرمایه های خارجی و کمک های کشورهای غربی بتدریج به شرایط مطلوب خود بازگشت بطوری که این کشور در سال ۲۰۰۷ سریع ترین رشد اقتصادی را در میان کشورهای زیر صحرا به خود اختصاص داد. این وضعیت طی چند سال گذشته نیز ادامه یافته و در سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ اتیوپی از رشد اقتصادی چشمگیر ۱۱/۹ درصدی برخوردار بوده است که نمایانگر رشد اقتصادی کشور می باشد.

در حال حاضر علاوه بر نیروی کار عظیمی که در بخش کشاورزی مشغول فعالیت هستند، مشاغل دیگری نیز در ارتباط با خرید و فروش، فرآوری و صادرات محصولات کشاورزی رونق یافته اند. جدای از آن بخش های تولیدات صنعتی، ساختمان سازی و خدمات نیز از رشد چشمگیری برخوردار بوده اند. مصنوعات این کشور نیز از جایگاه مهمی در اقتصاد اتیوپی برخوردارند و فرآورده های خوراکی، منسوجات، مواد شیمیایی، سیمان و برخی آلیاژهای فلزی صنایع مهم این کشور را شامل می شوند. بیشتر کارخانه ها و مراکز تولید صنعتی اتیوپی در آدیس آبابا متمرکز شده اند.

اتیوپی در بخش کشاورزی تولید کننده انواع غلات، قهوه، نیشکر، دانه های روغنی و سیب زمینی و در بخش دامپروری تولید کننده دام هایی نظیر گاو و گوسفند و شتر و همین طور پشم و پوست

است که در این میان، چرم بز و گوسفند مهم ترین اقلام صادرات اتیوپی را تشکیل می دهند. جدای از آن فعالیت های مربوط به توریسم و گردشگری نیز از ارکان مهم اقتصاد کشور بشمار می روند و بخشی از درآمد ارزی کشور از طریق ورود گردشگران خارجی و خدمات توریستی ارائه شده به آنان تامین می گردد. کمک های خارجی نیز بخشی از اقتصاد این کشور را پوشش می دهد و هر سال نزدیک به ۵ تا ۱۰ درصد از درآمد ملی کشور از این طریق تامین می گردد.

لازم بذکر است علیرغم بهبود نسبی وضعیت اقتصادی؛ نرخ تورم در اتیوپی رشد قابل ملاحظه ای داشته و مردم از بابت گرانی قیمت کالاهای اساسی تحت فشار قرار دارند. علاوه بر آن اقتصاددانان بانک جهانی معتقدند با وجود بهبود وضعیت اقتصادی اتیوپی؛ سهم بخش تولید در اقتصاد اتیوپی هنوز اندک و تنها ۱۳ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل می دهد .

پیش بینی بانک جهانی در خصوص وضعیت اقتصادی اتیوپی به شرح زیر می باشد.

Main Indicators	2018	2019	2020 (e)	2021 (e)	2022 (e)
GDP (billions USD)	80.21	92.80	95.59	91.51	94.02
GDP (Constant Prices, Annual % Change)	7.7	9.0	1.9	-0.0	8.9
GDP per Capita (USD)	852	961	974	918	928
General Government Gross Debt (in % of GDP)	61.1	57.6	56.1	58.5	56.9
Inflation Rate (%)	13.8	15.8	20.2	11.5	8.0
Current Account (billions USD)	-5.23	-4.93	-4.26	-4.25	-3.22
Current Account (in % of GDP)	-6.5	-5.3	-4.5	-4.6	-3.4

کشاورزی

اتیوپی اساساً کشوری مبتنی بر کشاورزی است و کشاورزی ستون فقرات اقتصاد اتیوپی را تشکیل می‌دهد بطوری که نیمی از تولید ناخالص ملی، ۸۳/۹ درصد از صادرات و ۸۰ درصد از کل نیروی کار اتیوپی را در خود جای داده است. با این حال مشکلاتی همچون خشکسالی های مکرر، حمله ملخ ها به مزارع کشاورزی، از بین رفتن اراضی حاصلخیز کشور در نتیجه چرای بی رویه دام ها، جمعیت زیاد کشور و عدم بکارگیری شیوه های نوین در امر کشاورزی موجبات عدم پیشرفت این بخش مهم از اقتصاد کشور را در دهه های گذشته فراهم آورده است.

در حال حاضر مهم ترین محصولات کشاورزی اتیوپی را قهوه، ذرت، غلات، دانه های روغنی، نیشکر، انواع میوه و سبزیجات تشکیل می دهند. اتیوپی دومین تولید کننده ذرت در آفریقا است و بیشترین تعداد دام را در قاره آفریقا در خود جای داده است. مهم محصول صادراتی اتیوپی قهوه است که حدود ۲۶/۴ درصد درآمد ارزی اتیوپی از صادرات این محصول تأمین می شود و امرار معاش ۲۰ میلیون نفر در این کشور به این محصول بستگی دارد.

معادن

اتیوپی از نظر ذخائر معدنی کشور نسبتاً ثروتمندی محسوب می شود با این حال بسیاری از معادن این کشور هنوز کشف و بهره برداری نشده اند از این روی معادن، بخش کاملاً کوچکی از اقتصاد اتیوپی را تشکیل می دهند. بر اساس مطالعات صورت گرفته این کشور دارای معادن طلا، پلاتین، نفت، ذغال سنگ، شیشه، سنگ های قیمتی، خاک چینی، سنگ آهن، سدیم و تانتالوم است؛ با این حال تنها معادن طلای کشور قابل توجه و بارز است و پیش بینی می شود منابع عظیمی از طلا در این کشور وجود داشته باشد. استخراج نمک از بسترهای نمکی عفار و همچنین از دیره و افدر^۱ در جنوب نیز هر چند از نظر مصرف داخلی دارای اهمیت است ولی در زمینه صادرات نقشی ندارد.

انرژی آبی و جنگل ها از دیگر ذخائر طبیعی اتیوپی محسوب می شوند. این کشور حدود ۹۰ درصد انرژی الکتریکی مورد نیاز خود را از طریق نیروی آب و توربین های آبی تأمین می کند این در حالی است که تولید برق در اتیوپی، وابسته به بارندگی فراوان است. توانایی فعلی تولید برق اتیوپی، حدود ۲۰۰۰ مگاوات است و براساس طرح های در دست اجرا قرار است این بخش به ۱۰۰۰۰ مگاوات افزایش یابد. این در حالی است که کمتر از نیمی از شهرها و شهرک های اتیوپی به شبکه سراسری و ملی برق متصل هستند در عین حال مردم اتیوپی از جنگل و درختان آن به عنوان در دسترس ترین منبع انرژی و سوخت استفاده می کنند که نتیجه آن کاهش فراوان جنگل های مناطق مرتفع اتیوپی در سه دهه اخیر بوده است.

البته در چند سال اخیر تلاش زیادی برای راه اندازی و آبرگیری سد بزرگ رنسانس صورت گرفت هاست و همین اقدامات اتیوپی که در مسیر بالاسری رود نیل قرار دارد باعث اختلافات زیادی میان اتیوپی و سودان و مصر گردیده و گاهی دامنه این اختلافات به نزدیکی جنگ نظامی نیز کشیده شده است. اتیوپی با همه مخالفت های بین المللی در سال ۲۰۲۰ این سد را آبرگیری نمود و باعث شور و شغف زیادی در کشور گردید و به نحوی آبرگیری سد را نمادی از غرور و اتحاد ملی تبدیل نموده است.

عملیات اکتشاف نفت نیز در این کشور از چندین دهه قبل آغاز شده است با این حال هنوز سرمایه گذاری سنگینی در این خصوص صورت نگرفته است. نخستین اکتشافات برای کشف سفره های نفتی در اتیوپی در دوره حاکمیت هایلا سلاسی آغاز شد و امپراطور سلاسی در سپتامبر ۱۹۴۵ امتیازی پنجاه ساله را برای حفاری و کشف منابع نفتی به شرکت نفتی سوکونی واکیوم اعطاء کرد با این حال این عملیات نتیجه چندانی بدنبال نداشت و پس از مدتی متوقف گشت. ^۲ اکتشاف نفت

^۱ SOCONY-Vacuum

^۲ در حال حاضر نفت مورد نیاز کشور از طریق واردات محصولات تصفیه شده تأمین می شود. بخشی از نفت وارداتی مورد نیاز نیز از راه خشکی و از طریق سودان وارد می گردد.

در دهه های ۱۹۷۰، ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ مورد توجه دولت اتیوپی نبود با این حال دولت ملسزناوی در دسامبر ۱۹۹۹ با هدف کشف میدان های نفتی در این کشور قراردادی به ارزش ۱/۴ میلیارد دلار با شرکت نفتی مالزیایی پتروناس امضاء کرد و پتروناس عملیات اجرایی خود را برای توسعه یک میدان گازی بزرگ در منطقه مجاور با سومالی آغاز کرد با این حال اقدامات اجرایی این پروژه در سال ۲۰۱۰ متوقف شد و پتروناس سهم خود را به یک شرکت نفتی دیگر واگذار کرد. در حال حاضر در این میدانهای گازی کشور چین مشغول فعالیت می باشد.

در حال حاضر طرح هایی برای بهره برداری از ذخایر گازی مناطق کم ارتفاع جنوب شرقی اتیوپی که میزان آنها حدود ۴ تریلیون متر مکعب ($110 \times 10^3 m^3$) تخمین زده می شود نیز در مرحله عملیاتی است. عملیات اکتشاف منابع نفت و گاز در منطقه گامبلا در مرز با سودان نیز با کمک چند شرکت چند ملیتی غربی در جریان است.

صادرات و واردات

بخش اعظم تجارت خارجی این کشور را صادرات و واردات کالاهای مختلف تشکیل می دهند و تقریباً بخش اعظم درآمد سالیانه اتیوپی از طریق تجارت خارجی تامین می گردد.

همان طور که اشاره شد قهوه مهم ترین کالای صادراتی این کشور است. دیگر اقلام صادراتی عمده این کشور عبارتند از:

حیوانات (دام) زنده، چرم و محصولات چرمی، مواد شیمیایی، طلا، دانه های روغنی، انواع گل، میوه، سبزیجات و چات.

اقلام صادراتی اتیوپی عمدتاً به کشورهای آلمان، چین، ژاپن، آمریکا، عربستان سعودی، جیبوتی و ایتالیا صادر می‌گردند.

مهم‌ترین کالاهای وارداتی اتیوپی نیز عبارتند از:

مواد غذایی، نفت و محصولات آن مواد شیمیایی، ماشین‌آلات و وسایل نقلیه موتوری غله و منسوجات که عمدتاً از کشورهای عربستان سعودی، چین، هند، ایتالیا و آلمان وارد می‌شوند.

لازم بذکر است جدای از صادرات و واردات رسمی، بخش مهمی از اقلام تجاری وارداتی و صادراتی کشور نیز از طریق مبادلات مرزی روستاییان و دامداران محلی به صورت غیررسمی و تحت نظارت مقررات منطقه ای و مرزی انجام می‌شود. برخی اطلاعات نمایانگر آن است که در حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد از تجارت خارجی اتیوپی، از طرق غیررسمی و غیر اداری انجام می‌گیرد و بیشتر شامل فروش دام‌های زنده نظیر گوسفند، شتر و بز است که از طریق اتیوپی به سومالی، کنیا و جیبوتی فروخته می‌شوند. ارزش تقریبی این معاملات بین ۲۵۰ تا ۳۰۰ میلیون دلار در سال برآورد می‌شود. این

نوع تجارت، به پایین نگاه داشتن قیمت خوراک، افزایش امنیت غذایی، فرونشاندن تنش های مرزی و افزایش اتحاد منطقه ای کمک می کند. در عین حال خطراتی همچون انتشار آسان بیماری ها در مناطق مرزی در این نوع تجارت بدون قرارداد و سند (که ویژگی بارز آنهاست) وجود دارد. به علاوه دولت اتیوپی به دلیل از دست دادن درآمدهای حاصل از مالیات و درآمدهای ارزی از این گونه مبادلات مرزی رضایتی ندارد از این روی طی چند سال اخیر راهکارهایی برای ثبت و قانونمند کردن این قبیل خرید و فروش ها در نظر گرفته شده است.

اعتیاد به چات

اعتیاد به چات طی چند دهه گذشته در کشور اتیوپی رایج گردیده و استقبال گروه های مختلف اجتماعی از این ماده مخدر به اندازه ای بوده که از آن به عنوان معضل اجتماعی نوظهور یاد می گردد. چات^۱ که در کشورهای مختلف آسیائی و آفریقائی با نام های مختلفی شناخته می شود گیاهی همیشه سبز است که در مناطق مرتفع و در امتداد سواحل شرقی آفریقا، از اتیوپی تا آفریقای جنوبی؛ افغانستان، یمن و ماداگاسکار کشت می شود.

هرچند این گیاه دارای برخی مصارف پزشکی است ولی امروزه عمدتاً به عنوان ماده ای مخدر مورد استفاده قرار می گیرد. شایع ترین روش استفاده از چات، جویدن برگ تازه و نگاه داشتن آن در دهان است. چات بصورت دم کرده نیز مورد استفاده قرار می گیرد و در برخی کشورها، برگ خشک شده آن را همچون سیگار دود می کنند.

گفته می شود که منشأ این گیاه خماری آور و محرک، اتیوپی بوده است و از این کشور به سایر کشورهای آفریقائی راه یافته است. این در حالی است که روایت های افسانه آمیز در جامعه مسلمان اتیوپی، به این گیاه جنبه ای مقدس داده و ورود آن را به کشور به مبلغان و مجاهدان مسلمانی مانند اباذرالبکری نسبت داده است.

سنت جویدن چات در اتیوپی و دیگر کشورهای آفریقایی، جنبه سنتی و فراگیر دارد و مردم به صورت دسته‌جمعی آن را مصرف می‌کنند. شخصی که برای نخستین بار چات را مصرف می‌کند، احساس گیجی، خماری و طپش قلب می‌کند و به تدریج، حسی از سرخوشی جایگزین این احساس می‌شود.^۱

^۱ از نظر ترکیب شیمیایی، گیاه چات حاوی ماده‌ای مخدر موسوم به کاتینون است که نوعی محرک طبیعی به شمار می‌رود و در ایالات متحده، همراه با هروئین و کوکائین در گروه مواد مخدر دسته اول جای دارد. کاتینون موجود در برگ‌های تازه چات بعد از خشک شدن گیاه به ماده کم اثرتری به نام کاتئین تبدیل می‌شود. کاتئین به سرعت از طریق دهان جذب شده و بر سیستم عصبی بدن، تأثیر می‌گذارد. مصرف چات، به مرور باعث اختلال در تمرکز حواس و تعادل روحی مصرف کننده می‌شود و حتی ممکن است در برخی افراد، حالت تهاجمی ایجاد کند. مجله انجمن پزشکی آمریکا، در گزارشی در سال ۲۰۰۰ مصرف چات را در مردان، موجب کاهش میل جنسی و ناتوانی جنسی دانسته و هشدار داده است که مصرف مداوم آن می‌تواند به عقیم شدن بیانجامد. مهم‌ترین آثار چات بر بدن، پدیدار شدن میزان متوسطی از نشئگی و هیجان است که اغلب با پر حرفی همراه است. مصرف زیاد آن نیز ممکن است موجب تشدید فعالیت و بروز رفتارهای جنون آمیز گردد. قهوه‌ای بودن رنگ دندان‌ها از علائم اعتیاد به چات است و عصبانیت، بی‌خوابی و دیدن کابوس نیز از عوارض مصرف آن به شمار می‌رود.

اعتیاد به چات عوارض اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مهمی در کشورهای محل کشت و مصرف آن منجمله اتیوپی بر جای گذاشته و گسترش اعتیاد به آن، معضل فرهنگی و اجتماعی جدیدی در این کشور به شمار می‌رود. با این حال سودآور بودن کشت این گیاه موجب ادامه تولید آن در اتیوپی شده است بطوری که بیش از ۹۳ هزار هکتار از زمین‌های کشاورزی این کشور به کشت چات اختصاص دارد و این گیاه پس از قهوه، دومین محصول مهم صادراتی اتیوپی محسوب می‌شود. هرچند در حال حاضر ورود چات به ایالات متحده و بسیاری از کشورهای اروپایی ممنوع شده و در برخی کشورها، تولید و توزیع چات از طریق شبکه‌های مافیایی صورت می‌گیرد با این حال تولید و توزیع چات در کشور اتیوپی آزاد است و دولت تاکنون محدودیتی برای کشت و توزیع آن اعمال نکرده است. برخی از اندیشمندان اتیوپیایی درآمد قابل توجه حاصل از صادرات چات، ناتوانی دولت در پرداخت غرامت به کشاورزان برای نابود کردن مزارع چات و اشتغال سطح وسیعی از نیروی کار کشور در تهیه و توزیع این گیاه را دلیل اصلی ادامه تولید چات در اتیوپی می‌دانند.

نتیجه گیری:

با توجه به موارد ذکر شده در بالا، کشور اتیوپی علیرغم دارا بودن پتانسیل‌های بسیار در حوزه‌های مختلف، ولی قابلیت جذب سرمایه گذاری خارجی (بجز چین) را نداشته و طبیعتاً در حوزه‌های اقتصادی با کشورمان نیز تعاملی سازنده وجود نداشته و مهمترین موانع برای توسعه روابط موجود عبارتند از:

- عدم برگزاری مرتب اجلاس کمیسیون همکاری‌های اقتصادی مشترک فیما بین دو کشور که این مورد به شدت در توسعه روابط فرهنگی فیما بین نیز تاثیرگذار بوده است
- وجود بوروکراسی و فساد اداری گسترده در اتیوپی
- عدم وجود نقدینگی لازم در کشور اتیوپی

- عدم وجود نیروی متخصص و توان فنی بالا در کشور اتیوپی
- عدم وجود خطوط مستقیم هوایی بین کشورمان و اتیوپی
- عدم وجود راه دریایی (کشور اتیوپی محصور در خشکی است)
- عدم وجود خطوط راه آهن گسترده در کشور اتیوپی

منابع:

- <https://www.afdb.org/en/countries/east-africa/ethiopia/ethiopia-economic-outlook>
- <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Africa/Ethiopia-INDUSTRY.html>
- <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/ethiopia-economic-update>
- <https://www.nordeatrade.com/no/explore-new-market/ethiopia/economical-context>
- <https://www.worldbank.org/en/country/ethiopia/overview>
- https://expogr.com/ethiopia_economy_news.php